

Marija
Tonković

Nada Grčević (1922. – 2018.)

U rodnom Zagrebu, u 97. godini života, preminula je Nada Grčević, najistaknutija hrvatska povjesničarka fotografije (Zagreb, 1. travnja 1922. – Zagreb, 5. srpnja 2018.). Rani interes za fotografiju pokazala je već 1942. godine učlanivši se u Fotoklub Zagreb gdje je stekla dobar uvid i poznavanje sofisticirane tehnologije fotografskih postupaka. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1960. Cijeli svoj život posvetila je povijesti fotografije, disciplini kojoj je upravo ona postavila temelje u Hrvatskoj. Pod mentorstvom prof. Grge Gamulina postala je prva magistra znanosti s disertacijom iz povijesti fotografije na Sveučilištu u Zagrebu 1965. godine. Iako je cijeli život radila kao samostalni istraživač uspjela je u mnogim muzejskim institucijama u Hrvatskoj inicirati brojne projekte. Znanat doprinos ostvarila je velikom izložbom *100 godina fotografije u Hrvatskoj – 20 godina Fotokemike* u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu 1966. godine, na kojoj je prvi put predstavila rezultate svojih istraživanja. Izložba je potom bila postavljena u Ljubljani i Beogradu. U svjetskim relacijama to je bio izuzetno rani datum u spoznavanju medija fotografije kao ravnopravnog načina umjetničkog izražavanja. U svom radu metodološki je na fotografiju primjenjivala kriterije klasične škole povijesti umjetnosti. Opsežnim i studioznim terenskim i arhivskim

istraživanjima i interpretacijom formirala je i osvijetlila brojne opuse ranih fotografa koji su djelovali na tlu Hrvatske.

Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske objavilo je 1981. godine njezinu knjigu *Fotografija devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj* koja predstavlja pionirski rad, a ujedno je i fundamentalno djelo. Nada Grčević smjestila je hrvatsku fotografiju u širi društveni kontekst, osvjetljavajući vrieme od prve pojave dagerotipije i kalotipije

do prvih desetljeća 20. stoljeća i već razvijenog fotografskog amaterizma kao posebnog fenomena. Saznanja o povijesti fotografije upotpunila je komparativnim studijima u Beču, Parizu i New Yorku te je uspostavila paralele i uočila interakcije s drugim zemljama, posebice srednje Europe. Radove je objavljivala u katalogima izložaba te u domaćim i stranim stručnim časopisima (*Rani zagrebački fotografi*, 1977.; *Rana fotografija u Zadru*, 1978.; *Rana karlovačka fotografija*, 1982.; *Jadran u staroj fotografiji*, 1989.). Uz svog životnog suputnika, supruga Mladena Grčevića (1918.–2012.), slavnog fotografa i također povjesničara fotografije ostvarila je značajan doprinos u almanahu *Zagrebačka fotografija* (1978.). Suprugove zbirke fotografija, među kojima su fotomonografije *Zadar* te *Zlato i srebro Zadra* i *Nina*, usmjerile su je i na zadarsku fotografiju koja zauzima posebno mjesto u njenu pionirskom radu i ta njena istraživanja potaknula su interes i nastanak brojnih radova o pojavi tog medija u Dalmaciji.

Nada Grčević je već od 1964. godine surađivala u likovnim izdanjima Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, objavljujući jedinice o brojnim hrvatskim fotografima. Uz pripadnost Društvu povjesničara umjetnosti Hrvatske, o njenom

ugledu svjedoče i članstva u European Society for the History of Photography i savjetodavnom odboru časopisa *History of Photography*, i enciklopedijskoga priručnika *Contemporary Photographers* u Londonu, gdje je svojim člancima popularizirala i prvi put svijetu predstavila pojedine visoke domete hrvatskih fotografa (*Sun Pictures by Dragutin Parčić: Early Scientific Calotypes in Croatia*, 1978.; *Early Photography in Eastern Europe – Croatia*, 1977.). Posljednje veliko djelo koje je objavila već u poznoj dobi 2005. godine, *Franz Thiard de Laforest i njegov Album von Dalmatien*, pokazuje da je jednakom svježinom, strašću i rijetkim entuzijazmom, metodično i nadasve savjesno do kraja ostala vjerna svome poslanju u proučavanju, populariziranju i zaštiti stare fotografije.

Okosnica koju je svojim istraživanjima postavila gospođa Nada Grčević otvorila je mogućnost nadogradnje i nadopune njenim nasljednicima na ovom polju. Njeni radovi nezaobilazni su za svaki ozbiljniji studij kulture i umjetnosti druge polovice devetnaestog stoljeća. U svakidašnjem životu gospođa Nada bila je ugodna i susretljiva i uvijek spremna nesebično pomoći svojim savjetima i bogatim iskustvom. x

Tekst je objavljen u časopisu *Peristil* 61 (2018.)